

www.nhc.no

**Folkemakt mot
statsmakt i Europas
siste diktatur —
Hviterussland**

ÅRSRAPPORT
2004

DEN NORSKE
HELSEINGFORSKOMITÉ

Den norske Helsingforskomité

stiftet i 1977

Helsingforskomiteens virksomhet er basert på Helsingforserklæringen som ble undertegnet av 35 europeiske og nordamerikanske stater på Konferansen om sikkerhet og samarbeid i Europa (KSSE) i 1975. I erklæringen blir det slått fast at respekt for menneskerettighetene er en vesentlig faktor for den fred som er nødvendig for å sikre utviklingen av vennskap og samarbeid mellom statene. Helsingforskomiteen er en av 42 nasjonale Helsingforskomiteer og assosierte medlemmer i Den internasjonale Helsingforsføderasjonen som har sete i Wien.

Formål

Helsingforskomiteen arbeider for å fremme demokratisk utvikling og menneskerettigheter både i vårt eget land og internasjonalt. Komiteen fokuserer på alle deltakerstater i Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa (OSSE), det vil si stater i Europa, Sentral-Asia og Nord-Amerika. Komiteen skal ikke ta hensyn til statenes ideologier eller politiske systemer, men konsentrere seg om brudd på Helsingforserklæringens og senere OSSE-dokumenters bestemmelser. Helsingforskomiteen er partipolitisk uavhengig.

Virkemidler

Overvåking og rapportering

Gjennom å overvåke og rapportere om menneskerettighetssituasjonen retter Helsingforskomiteen søkelyset på statenes brudd på eller manglende implementering av menneskerettighetene. Komiteen legger særlig vekt på overvåking av minoritetsrettigheter, frie medier og utvikling av demokratiske institusjoner.

Valgobservasjon

Gjennom å observere og rapportere om gjennomføring av valg, bidrar Helsingforskomiteen til å styrke demokratiske institusjoner.

Prosjektstøtte

Gjennom kunnskapsoverføring og finansielle bidrag, hjelper Helsingforskomiteen lokale krefter med å bygge opp uavhengige organisasjoner, medier og institusjoner. På denne måten styrkes det sivile samfunn.

Undervisning og informasjonsvirksomhet

Gjennom undervisning og informasjon om demokrati og menneskerettigheter, internasjonal rett og flerkulturell forståelse, bidrar Helsingforskomiteen til positiv holdningsskaping og økt oppmerksomhet om brudd på menneskerettighetene. Komiteen har et aktivt forhold til medier og har som målsetting å påvirke opinion og myndigheter i aktuelle saker.

Deltakelse i internasjonale prosesser

Gjennom deltakelse i internasjonale møter og konferanser, søker Helsingforskomiteen å påvirke stater og internasjonale organisasjoner til å øke respekten for menneskerettighetene.

Perspektiver 2005

"Oransjerevolusjonen" i Ukraina var et viktig gjennombrudd for demokrati i det tidligere Sovjetunionen. Folkets standhaftige opprør mot valgfusk ble kronet med seier og innsetting av den presidenten som flertallet ønsket. Og med Georgias "Roserevolusjon" friskt i minne, er det grunn til å tro at demokratiet endelig har funnet sitt feste i de tidligere sovjetrepublikkene.

De siste årene har Helsingforskomiteen i økende grad arbeidet i forhold til statene i det tidligere Sovjetunionen. 11 av dem er fremdeles organisert i et fellesskap, Samveldet av uavhengige stater (SUS), med Den russiske føderasjonen (Russland) som ubestridt leder. Fellesskapet inkluderer i alt 280 millioner mennesker spredt over et enormt geografisk område. Mot den kinesiske grensen finner vi land som Kasakhstan, Kirgisistan og Tadsjikistan, mens Ukraina og Hviterussland grenser mot Vest-Europa. Felles for dem er en totalitær arv og et samfunnssystem der mangel på frihet og utbredt korrupsjon går hånd i hånd med fattigdom og sosiale problemer.

I samarbeid med partnerne i Helsingforsføderasjonen bistår komiteen med faglig og finansiell støtte til aktører som arbeider for menneskerettighetene. Vi overvåker og rapporterer om menneskerettighetssituasjonen og om gjennomføringen av valg. Og nettopp valgene viser seg å representere viktige veiskiller i land hvor befolkningen ønsker mer medbestemmelse.

På tross av den kommunistiske fortiden og at gamle eliter fremdeles sitter i maktposisjoner, er vi mange steder vitne til demokratisk modning i folket. Både i Georgia og i Ukraina var det vanlige menneskers reaksjoner på makthavernes fusk som ble utslagsgivende. Det at grasrota fremtrer så tydelig, gjør det også lettere for det internasjonale samfunn å spille en aktiv og konstruktiv rolle. Det er derfor spennende perspektiver som åpner seg øst i Europa og som kanskje kan finne gjenklang også i Sentral-Asia.

Men vi vet at bildet ikke er entydig positivt. Utviklingen av det sivile samfunn har ikke kommet like langt alle steder. I Hviterussland tolererer ikke myndighetene opposisjon. Ved presidentvalget sist høst, der myndighetene fusket til fordel for den sittende president Aleksandr Lukasjenko, ble de etterfølgende folkelige demonstrasjoner slått hardt ned av sikkerhetspolitiet. Arrestasjoner, fengslinger og bruk av vold er daglig kost i det som ofte kalles "Europas siste diktatur".

Også andre steder kan det se ut som om utviklingen går gal vei. I februar og mars 2005 har Helsingforskomiteen observert valg i Kirgisistan og Moldova. Her har det ikke vært noe gjennombrudd for demokrati. Mye tyder på at omveltningene i Georgia og Ukraina har gjort de autoritære lederne lenger øst mer villig til å bruke makt for å holde opposisjonen nede, befolkningen i sjakk og for å markere "fingrene fra fatet" til det internasjonale samfunn.

Russland er en bremsekloss for demokratisk utvikling i de tidligere sovjetrepublikkene. Stormakten ser med misbilligelse på nabolandenes demokratiske utvikling og ønske om politisk og økonomisk tilnærming til Europa. Så lenge utviklingen internt i Russland går den gale veien, med stadig mindre frihet og mer kontroll, og med krigen i Tsjetsjenia som et uløst problem, representerer stormakten et hinder for demokratisering.

For Helsingforskomiteen er det bare å fortsette innsatsen. Vi må arbeide på bred front og støtte våre partnere i deres kamp for større frihet og bedre livsvilkår, inspirert av seierene.

Bjørn Engesland,
generalsekretær

Sekretariatet

Bjørn Engesland, generalsekretær

Bjørn (1960) har arbeidet i Helsingforskomiteen siden 1995, og ble generalsekretær i 1996. Bjørn er jurist og har tidligere arbeidet som kontorsjef på Senter for Menneskerettigheter. Bjørn sitter i styret i Den internasjonale Helsingforsføderasjonen og er medlem av styret ved Senter for Menneskerettigheter.

Gunnar M. Karlsen, assisterende generalsekretær

Gunnar (1962) har vært assisterende generalsekretær i Helsingforskomiteen siden 1997. Han er Cand. Mag. med fagkretsen filosofi, idéhistorie og kristendom. Gunnar har tidligere arbeidet på Senter for Menneskerettigheter som prosjektmedarbeider og redaktør av det nordiske tidsskriftet "Mennesker og rettigheter". Han var medredaktør for boken "Menneskerettigheter, en innføring" som kom ut i 1999 og i revidert utgave i 2002 og 2004, og for de bosniske og russiske utgaver av samme bok.

Lillian Hjorth, informasjonsleder

Lillian (1962) ble ansatt som informasjonsleder i 1997. Hun er Cand.Polit. med hovedfag i statsvitenskap med fordypning i internasjonal politikk og har tidligere arbeidet i Kommunal- og arbeidsdepartementet. Lillian utga i 2002 boken "Lesebok for levende" en samling skjønnlitterære tekster og fakta om menneskerettighetene. Regissør av dokumentarfilmen "Må vi arve hatet" (2003).

Enver Djuliman, undervisningsleder

Enver (1959) er jurist og har i tillegg grunnfag i flerkulturell forståelse fra Universitetet i Oslo. Han begynte å arbeide i Helsingforskomiteen i 1997 og er i dag ansvarlig for komiteens undervisningsaktiviteter. Enver er redaktør for boken "Den vanskelige forsoningen" (2001) samt "Menneskerettigheter en innføring" på bosnisk (2003). I 2003 ble Enver tildelt "Blanche Majors forsoningspris".

Aage Borchgrevink, rådgiver

(1969) har vært tilknyttet Helsingforskomiteen og Menneskerettighetshuset siden 1992, både som sivilarbeider og prosjektmedarbeider. Aage er Cand. Philol. med hovedfag i litteraturvitenskap. Han har vært rådgiver i komiteen siden 1998. Aage har utgitt bøkene "Arkivene" (2000), "Eurostories" (2003) og "Folkevandringer" (2004) og ble tildelt Ossietzky-prisen 2004 for fremragende innsats for ytringsfriheten.

Ole B. Lilleås, kontorsjef / rådgiver

Ole (1970) er Cand.Mag. med fagkretsen statsvitenskap, statistikk og historie. Han har tidligere arbeidet som konsulent for Senter for Menneskerettigheter, prosjektleder for Stiftelsen Menneskerettighetshuset og daglig leder for Elvhuset i Førde. Ole begynte å arbeide i Helsingforskomiteen i 2000.

Berit Lindeman, rådgiver

Berit er jurist med spesialfag fremmedrett. Hun har i mange år bodd i Russland, Ukraina og Frankrike og har lang erfaring som valgobservatør. Hun har tidligere arbeidet med prosjekter for demokratiutvikling og menneskerettigheter for organisasjoner som OSSE/ODIHR, IFES (International Foundation for Election Systems) og Human Rights House Foundation. Hun begynte å arbeide i Helsingforskomiteen i august 2004.

Silja Nordahl, informasjonsmedarbeider

Silja (1976) er utdannet Cand.Mag. med fagene pedagogikk, engelsk og kristendom, og har en mastergrad i journalistikk fra University of South Australia. Hun har tidligere jobbet med bokproduksjon for Norsk Lyd- og Blindeskriftsbibliotek, og som journalist. Silja begynte å arbeide i Helsingforskomiteen i 2003.

Kirsti Thorsen, prosjektmedarbeider

Kirsti (1971) er utdannet Master of Arts med fagkretsen språk og sosialantropologi. Hun har tidligere arbeidet som universitetslektor ved Det norske institutt i Athen og som oppdragsforsker for Undersøkelseskomisjonen for Srebrenica ved The Netherlands Institute for War Documentation. Kirsti sluttet i Helsingforskomiteen i august 2004.

Mahsoud Bekjanov

har vært tilknyttet Helsingforskomiteen siden 2002 og arbeidet med Sentral-Asia-prosjekter.

Andreas Bakkerud, sivilarbeider

Andreas (1985) er ferdig med allmennfaglig studieretning på videregående skole og begynte å arbeide i Helsingforskomiteen høsten 2004. Andreas ansvarsområde er særlig administrasjon og økonomi.

Organisering

Helsingforskomiteens organer er årsmøtet, rådet og styret. Årsmøtet er komiteens øverste organ og består av medlemmer av rådet og styret. Styret møtes en gang i måneden for å legge opp komiteens strategi, foreta prinsipielle beslutninger og har ansvaret for økonomiske disposisjoner. Generalsekretæren leder sekretariatet som står for komiteens daglige drift og er ansvarlig for at styrevedtak følges opp.

Styret

Leder: Stein Ivar Aarsæther Informasjonsdirektør ved ABB i Zurich.
Medlem av styret (Treasurer) i Den internasjonale Helsingforsføderasjonen

Nestleder: Ragnhild Astrup Tschudi Menneskerettighetsaktivist med særlig fokus på Russland og Øst-Europa

Helge Blakkisrud Forsker ved Norsk Utenrikspolitisk Institutt (NUPI).
Leder for Avdeling for Russlandsstudier

Hans Morten Haugen Stipendiat ved Senter for menneskerettigheter.
Har tidligere arbeidet i Mellomkirkelig Råd

Hauk Lund Daglig leder ved Sjø&Lund

Per Schreiner Seniorrådgiver ved ECON: senter for økonomisk analyse

Anne Julie Semb Post.doc.stipendiat ved Institutt for statsvitenskap,
Universitetet i Oslo

Julie Wilhelmsen Forsker ved Norsk Utenrikspolitisk Institutt (NUPI)
med spesialområdene Russland, Tsjetsjenia og Kaukasus

Rådsmedlemmer i Helsingforskomiteen

President: Erik Solheim	• Grete Faremo	• Mette Newth
Visepresident:	• Arne Fjeld	• Manuela Ramin
Michael Tetzschner	• Dankert Freilem	• Osmundsen
	• Grethe Fossum	• Pål Erik Plaum
• Ellen Juul-Andersen	• Bjørn Cato Funnemark	• Victor Roddvik
• Frode Bakken	• Aleksander Gleichgewicht	• Jan Tore Sanner
• Trond Bakkevig	• Fredrik Grønningsæter	• Marianne B. Skou
• Peter Batta	• Bernt Hagtvet	• Lars Petter Soltvedt
• Jo Benkow	• Bjørn Hoelseth	• Atle Sommerfeldt
• Tor G. Birkeland	• Leiv Hovelsen	• Bjørn Stordrange
• Haakon Blankenborg	• Anniken Huitfeldt	• Gro Hillestad Thune
• Anders Bratholm	• Ingunn Jordheim	• Ane Sofie Tømmerås
• Bernt Bull	• Knut Kloster jr.	• Linn Ullmann
• Nils Butenschøn	• Kåre Kristiansen	• Kåre Vollan
• Tor Bøhler	• Berit Kvæven	• Maria Warsinski
• Kristin Cemet	• William Lafferty	• Edward C. Whyte
• Juni Dahr	• Inge Mannsåker	• Svein Wilhelmsen
• Ole Drolsum	• Eigil Nansen	• Kristin Aase

Innhold

I Internasjonalt menneskerettighetsarbeid

Den russiske føderasjonen	6
Hviterussland	8
Ukraina	9
Armenia	10
Kasakhstan	11
Bosnia og Hercegovina	11
Serbia og Montenegro	12
Irak	12
Rwanda	13
USA	13
Internasjonale prosesser	14

II Nasjonalt menneskerettighetsarbeid

Rapport om situasjonen i Norge	15
Asyl- og flyktningpolitikken	15

III Undervisning

Balkan: Menneskerettighetsskoler for ungdom	16
Russland og Norge: Barentsprosjektet	17
Norge: Menneskerettighetsskoler for flyktningungdom og norsk ungdom	17
Norge: Bygg broer, ikke murer	17
Norge: Flyktninger fra Irak	17
Utvikling av studietilbud og kurs	18
Undervisningsmaterialer	18

IV Informasjonsvirksomhet

Medier, faste publikasjoner og Internett	19
Publikasjoner 2004	19
Rapporter fra Den internasjonale Helsingforsføderasjonen 2004	19

V Økonomi

19

Internasjonalt menneskerettighetsarbeid

Helsingforskomiteen har et sterkt internasjonalt engasjement. Komiteen følger med i utviklingen av det internasjonale menneskerettighetssystemet og vurderer menneskerettighetssituasjonen i land som har vært preget av krig og konflikt. Overvåking av valg og finansiell og faglig støtte til uavhengige miljøer og menneskerettighetsorganisasjoner er sentrale oppgaver.

Den russiske føderasjonen

- Faktareise
- Rapporter
- Kampanje
- Seminarer
- Prosjektstøtte

- De siste årene har Tsjetsjenia, etter påtrykk fra Den norske Helsingforskomité, vært Helsingforsføderasjonens hovedsak. Vi ville fokusere sterkere på krisen i Tsjetsjenia og på en skremmende utvikling i Russland. Det skjer en gradvis tilstrømming fra myndighetenes side i forhold til media og frivillige organisasjoners muligheter til å operere fritt.

Bjørn Engesland, MR-magasinet 2/2004

Krigen i Tsjetsjenia har i mange år vært en av de viktigste sakene for Helsingforskomiteen. Siden den pågående krigen startet i 1999, har komiteen vært på en rekke reiser til Tsjetsjenia, Russland og andre land som er berørt av konflikten. Ofte er reisene gjennomført i samarbeid med Den internasjonale Helsingforsføderasjonen.

Det har funnet sted og finner stadig sted omfattende og systematiske brudd på menneskerettighetene i Tsjetsjenia. Russiske føderale styrker har bombet sivile mål og stått bak massakrer, voldtekt, tortur, utpressing og forsvinninger. Tsjetsjenerne utgjør den største flyktninggruppen i dagens Europa og flere hundre tusen er på flukt i Ingusjetia og andre naboland. De siste årene har vi sett en økende tendens til at konflikten sprer seg. Terroraksjonen i Beslan i Nord-Ossetia i

september er et eksempel på dette. Helsingforskomiteen vil sette situasjonen i Tsjetsjenia på den politiske dagsorden og arbeider for at partene må stoppe menneskerettighetsovergrep og krigshandlinger. Så lenge man ikke starter en forhandlingsprosess vil konflikten fortsette.

15. til 24. februar var Aage Borchgrevink sammen med representanter fra Helsingforsføderasjonen på faktareise til Tsjetsjenia og Ingusjetia. Delegasjonen konkluderte at menneskerettighetssituasjonen var forverret og at sivilbefolkningen og lokale aktivister lever under sterk press. Delegasjonen besøkte også leirene i Ingusjetia der tsjetsjenske flyktninger befinner seg på det sjettede året. Der fikk de bekreftet påstandene om at flyktingene blir forsøkt tvunget tilbake til Tsjetsjenia. Rapporten *The Coerced Return of Chechen IDPs from Ingushetia* ble utgitt etter reisen i samarbeid med Den internasjonale Helsingforsføderasjonen.

I september utga Helsingforskomiteen og Helsingforsføderasjonen rapporten *"The Silencing of Human Rights Defenders in Chechnya and Ingushetia"* (Report 1/2004). Rapporten dokumenterer 141 enkelttilfeller av trakassering, forfølgelse og "forsvinninger" av lokale og internasjonale menneskerettighetsaktivister. De ansvarlige er i all hovedsak føderale (russiske) styrker.

Groznyj, Tsjetsjenia. Februar 2004. Foto: Aage Borchgrevink.

Karabulak, Ingusjetia, februar 2004. Disse internflyktingene har bygget et lite hus på samlebåndet til en nedlagt fabrikk. De fem barna, samt tre andre søsken og en mor som ikke er på bildet, deler ett rom på omlag ti kvadratmeter. Ingen av disse flyktingene er registrert på listene til den føderale migrasjonstjenesten og mottar derfor ikke hjelp fra russiske myndigheter.

I september aksjonerte komiteen på Universitetet og på Høgskolen i Oslo for å rette søkelyset på Tsjetsjenia. Komiteens representanter sto på stand for å informere om situasjonen og samle inn underskrifter til et brev stilet til russiske myndigheter. Brevet, med tittelen "Krigen i Tsjetsjenia trenger en politisk løsning", ble senere på høsten overlevert den russiske ambassade sammen med mer enn 500 underskrifter. I Helsingforskomiteens møte med ambassaden ble også den ovennevnte rapporten overlevert.

8. oktober organiserte komiteen seminaret "Hvordan kan Norge og det internasjonale samfunn bidra til å løse konflikten i Tsjetsjenia?". Seminaret hadde stor oppslutning og i tillegg til komiteens egen representanter, var det innledere fra flere politiske partier.

Tsjetsjenia var også hovedsak på årsmøtet i Den internasjonale Helsingforsføderasjonen som fant sted i Moskva i november. Føderasjonens menneskerettighetspris "IHF Recognition Award" ble tildelt Den russisk-tsjetsjenske vennskapsforeningen. Vennskapsforeningen er en av den norske komiteens viktigste samarbeidspartnere i Tsjetsjenia.

Utspill

- › *Menneskerettighetskrisen i Tsjetsjenia fortsetter*, åpent brev til den russiske presidenten Vladimir Putin om sikkerhetssituasjonen til menneskerettighetsforkjemperen Imran Ezjiev, Helsingforskomiteen og Stiftelsen Menneskerettighetshuset 27. januar, publisert nhc.no
- › *Helsingforskomiteen besøker Tsjetsjenia*, februar, pressemelding, publisert nhc.no
- › *SE BILDER med kommentarer fra Tsjetsjenia-reise*, 26. februar publisert nhc.no
- › *Flyktinger tvangssendes til Tsjetsjenia*, 26. februar, Aftenposten
- › *The Coerced Return of Chechen IDPs from Ingushetia*, rapport utgitt sammen med Den internasjonale Helsingforsføderasjonen, mars
- › *Putins største problem*, beretning av Aage Borchgrevink, 9. mars 2004 Dagbladet
- › *Den russiske utenriksministeren besøker Norge: Russland må respektere de demokratiske spillereglene*, 2. juni, utspill publisert nhc.no
- › *Når en krig blir glemt*, litterær beretning av Aage Borchgrevink, 27. juni, magasinet "Ikke vold"
- › *Over grensen. En smuglersonate i to satser*, litterær beretning av Aage Borchgrevink, Samtiden 2/2004
- › *Groznyj, Tsjetsjenia, februar 2004*, litterær beretning av Aage Borchgrevink, MR-magasinet 1/2004

- › *Helsingforskomiteen fordømmer terror-aksjonen i Nord-Ossetia*, 2. september, pressemelding, publisert nhc.no
- › *Silencing of Human Rights Defenders in Chechnya and Ingushetia, Report 1/2004* september, utgitt i samarbeid med Helsingforsføderasjonen
- › *EU-Russia Summit November 11 - An appeal to the European Union Concerning Chechnya*, åpent brev fra Helsingforsføderasjonen, 11. november, publisert nhc.no
- › *Human Rights Crisis in Chechnya and no end in sight*, pressemelding Helsingforsføderasjonen, 12. november, publisert nhc.no

Prosjektstøtte:

- › Chechen Justice Initiative

Moskva februar 2004. Styremedlemmer og ansatte i organisasjonen Stichting Chechnya Justice Initiative (SCJI). Organisasjonen arbeider med å bringe saker fra Tsjetsjenia inn for menneskerettighetsdomstolen i Strasbourg. SCJI har kontorer i Ingusjetia og Moskva og representerer over tre hundre klagere i 72 forskjellige saker som dreier seg om grove overgrep: Utenomrettslige henrettelser, forsvinninger og tortur.

Hviterussland

Faktareise

Valgobservasjon

Seminar

Prosjektstøtte

- Det er ikke apati, men angst som gjør at så mange ikke tør å protestere offentlig

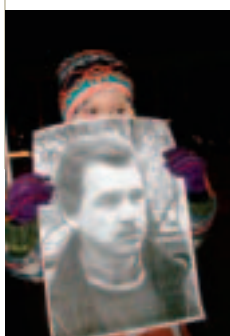
Lokal hviterussisk menneskerettighetsaktivist til MR-magasinet

Utviklingen i "Europas siste diktatur", ser ikke ut til å bedre seg. Tvert imot bekrefter både folkeavstemningen om grunnlovsendring (hvorvidt presidenten skal få mulighet til å sitte flere enn to perioder) og parlamentsvalget 17. oktober, at president Aleksandr Lukasjenko fester grepet. Ytringsfriheten har dårlige kår og uavhengige medier og organisasjoner er i en utsatt posisjon. Helsingforskomiteen har arbeidet med situasjonen i Hviterussland i en årrekke og støtter uavhengige miljøer.

I juni reiste Bjørn Engesland, Aage Borchgrevink og Enver Djuliman til landet for å ha møter med relevante aktører og samarbeidspartnere. Planer ble lagt for videre finansiell og faglig støtte.

I oktober var Berit Lindeman i Hviterussland for å foreta en uavhengig observasjon av folkeavstemningen og valgene 17. oktober. Resultatet var dystert, men som forventet. Juks ble avslørt på en rekke områder og valgene innfridde ikke internasjonale standarder for frie og demokratiske valg. De påfølgende dagene ble Lindeman vitne til en rekke folkelige opptøyer og demonstrasjoner som ble slått hardt ned av sikkerhetspolitiet.

I november inviterte Norsk Utenrikspolitisk Institutt (NUPI) og Helsingforskomiteen til seminar om situasjonen i Hviterussland der fokus var situasjonen etter valget. Komiteen hadde invitert disse innleiderne fra Hviterussland: Zjanna Litvina (leder av det hviterussiske journalistforbundet), Anatolij Liebedzka (leder av det liberale partiet Det forente borgerparti) samt Alexander Milinkevitsj (leder av organisasjonen Regionalt ressurscenter "Rastusja"). Seminaret, som også viste en plakatutstilling om det sivile samfunn i Hviterussland, hadde godt oppmøte.

Opptøyer i Minsk 19. oktober 2004 da folk demonstrerte mot valgfusk. Foto: Menneskerettighetsorganisasjonen Viasna

Prosjektstøtte

Hviterussisk PEN (Alis Adamovitsj-prisen)

Utspill

- › *Behov for mer fokus på Hviterussland*, 18. juni, utspill publisert nhc.no
- › *Hviterussland: en sovjetisk tidslomme*, Morgenbladet 27. juni
- › *Foreløpig rapport fra valgene i Hviterussland*, 18. oktober, utspill publisert nhc.no
- › *Support the democratic forces in Belarus*, åpent brev til OSSEs medlemsstater etter opptøyene i Minsk i dagene etter valget 17. oktober, 22. oktober, publisert nhc.no
- › *Helsingforskomiteen protesterer mot domfellelser*, protestbrev til president Lukasjenko i forbindelse med forfølgelse av journalister, 5. november, publisert nhc.no
- › *Hviterussland: Vi arbeider videre fordi vi tror på det vi gjør, og vi vet hva vi må gjøre*, MR-magasinet 2/2004

Fra opptøyene 19. oktober Foto: Viasna

Ukraina

- **Seminarer** - *Det er historisk det som nå skjer, Berit Lindeman i intervju med NRK, TV om folkeoppstanden i Ukraina*

I forbindelse med presidentvalget i Ukraina høsten 2004, organiserte Helsingforskomiteen, sammen med Norsk faglitterær forfatter og oversetterforening (NFF), et heldagsseminar 4. mai med tittelen: Ukrainas valg: demokrati eller autoritarisme. En sentral problemstilling var i hvilken grad opposisjonen hadde muligheter for å få gjennomslag mot et regime som kjempet en desperat kamp for på overleve.

Presidentvalget 21. november viste at opposisjonen klarte å kjempe seg til muligheter. Hundretusenvise av ukrainere stormet ut i gatene til de største politiske demonstrasjoner i landets nyere historie for å protestere mot omfattende valgfusk. De nektet å godta den offisielle valgkomisjonens vinner Viktor Janukovitsj. Folkeoppstanden førte til nyvalg 26. desember som i sin tur medførte at opposisjonens kandidat Viktor Justsjenko ble ny president. Under de urolige

dagene ble Helsingforskomiteens Berit Lindeman intervjuet i en rekke medier. Representanter for komiteen deltok også i en demonstrasjon til støtte for demokrati i Ukraina, utenfor den ukrainske ambassade i Oslo.

Helsingforskomiteen har observert en rekke valg i Ukraina de senere år og fulgt utviklingen tett. Sammen med Norsk Utenrikspolitisk Institutt (NUPI) inviterte komiteen til seminar om utviklingen i Ukraina 2. desember. Etter folkeoppstanden og de politiske urolighetene planla komiteen en faktareise til landet. Reisen ble gjennomført i januar 2005.

Utspill

- *Avventende til den videre utviklingen i Ukraina*, 24. november, utspill publisert nhc.no
- *Omveltningene i Ukraina: Kastanjerevolusjonen*, MR-magasinet 2/2004

*Generalsekretær Bjørn Engesland (nr. to fra venstre) i prat med demonstrantene.
Foto: Aage Borchgrevink*

*Da Helsingforskomiteen besøkte Ukrainas hovedstad Kiev i januar 2005, var det fremdeles telt i gatene og mange aktive demonstranter. Til høyre på bildet er Aage Borchgrevink og Berit Lindeman
Foto: Bjørn Engesland*

Armenia

- **Rapporter**
- **Faktareise**
- **Seminar**
- **Prosjektstøtte**

I januar og juni utga Helsingforskomiteen to rapporter om forholdene for innsatte i armenske fengsler og forvaringsanstalter ”*Conditions of Detention in*

Armenia I - II”. I rapportene dokumenterer Helsingforskomiteen og Helsinki Association of Armenia situasjonen for de innsatte, og kommer med anbefalinger om tiltak for å forbedre forholdene i samsvar med internasjonale standarder. Gunnar M. Karlsen og Berit Lindeman reiste til Armenia i august for å følge opp prosjektet.

17. november organiserte Norsk Utenrikspolitisk Institutt (NUPI) og Helsingforskomiteen et seminar om Armenia med tittelen: Europarådsmedlemskap uten effekt? Et hovedspørsmål var hvilken effekt Armenias medlemskap i Europarådet har hatt på utviklingen av demokrati og menneskerettigheter. Mikael Danyelian, leder av Helsinki Association of Armenia, innledet.

Prosjektstøtte

- › Helsinki Association of Armenia

Utspill

- › *Conditions of detention in Armenia Report I*, januar
- › *Armenia: Uverdige forhold i fengslene*, utspill publisert nhc.no
- › *Angrep på menneskerettighetsforkjempere må etterforskes*, åpent brev til myndighetene i Armenia, i april etter et angrepet på Mikael Danyelian, leder av Helsinki Association of Armenia, publisert nhc.no

De innsatte i armenske fengsler lever under dårlige forhold og mange av de er meget unge. Denne jenta har pyntet cellens eneste hylle med dukker og bamser. Foto: Gunnar M. Karlsen

- › *Conditions of detention in Armenia, Report II*, 28. juni, publisert nhc.no
- › *Helsingforskomiteen i Armenia*, 31. august, pressemelding, publisert nhc.no
- › *Bakgrunnsnotat til utenriksministerens reise til Armenia, Aserbajdsjan og Georgia*, oktober 2004, åpent brev til statsministeren, publisert nhc.no
- › *Lykken er ... Oslo fengsel? Intervju med Mikael Danyelian, leder av Armenia Helsinki Association of Armenia*, MR-magasinet 2/2004
- › *Helsingforskomiteen om menneskerettighetssituasjonen i Armenia*, MR-magasinet 2/2004

Kvinnelige innsatte. Foto: Gunnar M. Karlsen

Kasakhstan

- **Valgobservasjon** 19. september observerte Berit Lindeman parlamentsvalget i

Kasakhstan i regi av NORDEM (Senter for Menneskerettigheter). Denne sentralasiatiske republikken er i stor grad preget av sin historiske tilknytning til Sovjetunionen og mangel på demokratiske tradisjoner. Gjennomføringen kan, som under foregående valg, ikke sies å tilfredstille internasjonale standarder. Lindeman ble vitne til massivt valgfusk

og en valgkampanje der opposisjonspartiene ikke ble representert på en rettferdig måte.

Utspill

- *Kasakhstan: økonomisk vekst uten demokrati*, bakgrunnsnotat i forbindelse med statsminister Kjell Magne Bondeviks reise til Kasakhstan 24. mai, publisert nhc.no

Gjennom hele 1990-tallet har Helsingforskomiteen hatt et sterkt engasjement på Balkan. Krigene og konfliktene har gjort det nødvendig med et konstant nærvær av uavhengige menneskerettighetsorganisasjoner. Den norske komiteen har utført overvåkingsarbeidet i samarbeid med de lokale søsterkomiteene som i løpet av 1990-årene har utviklet seg til å bli toneangivende menneskerettighetsorganisasjoner. Den norske Helsingforskomiteen har i 2004 gitt prosjektstøtte til Helsingforskomiteene i Bosnia-Hercegovina (Sarajevo og Bijelina), Serbia (Beograd og Kosovo), Kroatia, Makedonia og Albania.

Bosnia og Hercegovina

- **Internasjonal konferanse** Historikere, jurister, menneskerettighetsaktivister, krigsveteraner,
- **Seminar**

arkitekter og journalister var samlet på den internasjonale konferansen "Human Rights and Destruction of Cultural Memory" 23.-24. april i Sarajevo, Bosnia-Hercegovina. Den norske Helsingforskomiteen og søsterkomiteen i Sarajevo organiserte konferansen i samarbeid med Den bosniske statskommisjon for vern av kulturarv. Konferansen fokuserte på årsakene til at kulturarv ofte er mål for ødeleggelse under krig samt spørsmål som knytter seg til beskyttelse av minnesmerker i internasjonal lov. Det ble utgitt en rapport fra konferansen.

Dayton-avtalen avsluttet krigen i Bosnia og Hercegovina i 1995. Imidlertid er det mange nå som i økende grad tar til orde for at avtalen bør endres fordi den sies å opprettholde etniske skillelinjer i landet. 5. oktober inviterte komiteen til et seminar med tittelen: Bør Dayton-avtalen endres?

Konferansearrangører i Sarajevo: Helsingforskomiteens Lillian Hjorth, Enver Djuliman (t.v.), Silja Nordahl og Gunnar Karlsen (f.h) sammen med Mirsad Pandzic og Amra Hadzi som representerer henholdsvis Den bosniske Helsingforskomiteen og Den bosniske statskommisjon for vern av kulturarv.

Utspill

- *Bør vi takke for Republika Srpska i Bosnia?* Kronikk, 6. februar, Aftenposten
- *Trusler mot lederen av Helsingforskomiteen i Republika Srpska*, åpent brev fra Helsingforsøderasjonen til presidentskapet i Bosnia og Hercegovina, 12. februar, publisert nhc.no
- *- Hvis du vil utrydde et folk, utrydd minnet om dem, om ødeleggelse av kulturarv i Stolac, Bosnia og Hercegovina*, MR-magasinet 1/2004
- *Declaration of Human Rights and destruction of Cultural Memory: The Case of Stolac* Den norske og den bosniske Helsingforskomité, 30. august, publisert nhc.no

I den lille byen Stolac ble muslimske minnesmerker jevnet med jorden under krigen i Bosnia og Hercegovina. Dette er ruiner av en moské, som nå skal bygges opp igjen. Foto: Silja Nordahl

Serbia og Montenegro

Seminar I forbindelse med at Helsingforskomiteen hadde besøk av Slobodan Franovic, leder av Helsingforskomiteen i Montenegro, ble det organisert et seminar 25. mai der fokus var utviklingen i Serbia og Montenegro. Sentrale temaer var situasjonen for menneskerettighetene, perspektiver rundt organiseringen av den serbiske og montenegriske staten, Kostunicas nye regjering og Kosovos status.

Utspill

› *Slutt på straffrihet for etnisk vold i Kosovo*, utspill Den internasjonale Helsingforsføderasjonen, 30. mars, publisert nhc.no

Irak

Helsingforskomiteen har i mange år fulgt utvikling i Irak. Særlig har det vært den vanskelige situasjonen for kurderne i Nord-Irak som har fått oppmerksomhet. Etter invasjonen i Irak 2003, har komiteen på mer generelt grunnlag fulgt utviklingen, særlig i forhold til organiseringen av rettsoppgjøret, etter mange år med menneskerettighetsbrudd under Saddam Husseins regime. I 2004 ble Oslo kurdisk arbeidsgruppe for menneskerettigheter (OKAM) etablert under Helsingforskomiteen.

Irakerne på Helsingforskomiteens seminarer (se side 17) ble inspirert til å danne en egen organisasjon for å bidra til en positiv utvikling i sitt hjemland. Foto: Lillian Hjorth

Utspill

- › *Democracy and respect of human rights in Iraq, Report of Iraqi Kurdish seminars 2003-2004*, 4. mai, publisert nhc.no
- › *USA presser FNs Sikkerhetsråd til vedtak mot ICC*, 12. juni utspill publisert nhc.no
- › *Norge må stille krav mot overgrep i krig*, kronikk i Aftenposten 12. juni
- › *Irak må bli medlem av ICC*, åpent brev til kurdiske myndigheter i Nord-Irak, Helsingforskomiteen og Oslo Kurdiske Arbeidsgruppe for Menneskerettigheter, 29. oktober, publisert nhc.no
- › *Kritisk til valg i Irak januar 2005*, utspill og bakgrunnsnotat 6. desember, publisert nhc.no

Rwanda

Faktareise

Helsingforskomiteen har gjennom sitt arbeid med rettsoppgjør og forsoningsprosesser etter krig og konflikt engasjert seg i det afrikanske landet Rwanda. I 1994 ble rundt en million mennesker drept i det som regnes som et av de verste folkemordene i det forrige århundre. I oktober var Helsingforskomiteens Gunnar M. Karlsen og advokat Harald Stabell på faktareise til landet.

- Norge svikter internasjonal rett, mener Helsingforskomiteen,

Aftenposten, 23. oktober

Etter hjemkomsten ble det store oppslag i mediene om hvorvidt rwandesiske folkemordsmistenkte befinner seg i Norge og hvordan norske myndigheter har håndtert denne situasjonen. Helsingforskomiteen kritiserte den norske handle måten.

Utspill

- › *Rwanda – ti år etter*, utspill 7. april, publisert nhc.no
- › *Forsoning i Rwanda?* artikkel mai, publisert nhc.no
- › *States should receive persons acquitted by the ICRC*, utspill 6. oktober, publisert nhc.no

Foto: Gunnar M. Karlsen

- › *Rettsoppgjør og forsoning i Rwanda*, pressemelding 8. oktober, publisert nhc.no
- › *Faktareise til Rwanda*, 21. oktober, SE BILDER med kommentarer, publisert nhc.no
- › *Norge svikter i kampen mot folkemord*, 23. oktober, Aftenposten
- › *Rettsoppgjøret i Rwanda*, kronikk 8. november, Dagbladet

USA

Faktareise

I sin siste årsrapport retter Den internasjonale Helsingforsføderasjonen sterk kritikk mot amerikanske myndigheter. Rapporten bekrefter inntrykket av at USA etter 11. september 2001, har satt menneskerettighetene til side i kampen mot terror. Som den eneste supermakt og forbilde har USA et stort ansvar. Helsingforskomiteen har hatt flere utspill gjennom 2004 som fokuserer på USAs kritikkverdige menneskerettighetspraksis. Bjørn Engesland og Gunnar M. Karlsen var også i USA i november sammen med representanter for Amnesty International Norge for å få mer kunnskap om hvordan amerikanske myndigheter bruker dødsstraff.

Utspill

- › *USA presser FNs sikkerhetsråd til vedtak mot ICC*, utspill publisert nhc.no
- › *Norge må stille krav mot overgrep i krig*, kronikk 12. juni, Aftenposten
- › *Sterk kritikk av USA fra Helsingforsføderasjonen*, pressemelding 15. juli, publisert nhc.no
- › *Helsingforskomiteen besøker Death Row i Texas*, utspill 22. november, publisert nhc.no

Amerikansk mishandling av fanger i Irak og Afghanistan var tema for Helsingforskomiteens kronikk i Aftenposten 12. juni som også var gjen-gitt i MR-magasinet 1/2004

Internasjonale prosesser

NGO-forum

Internasjonale møter

Menneskerettighetsdialoger

Seminar

utviklingen av det internasjonale menneskerettighetssystemet. Målsettingen er å påvirke stater og internasjonale organisasjoner til å øke respekten for menneskerettighetene, samt å fremme saker i den norske offentlighet.

Som sekretariat i NGO-forum, et nettverk bestående av i alt 27 norske organisasjoner, har komiteen en sentral rolle i det norske menneskerettighetsmiljøet. Sammen utarbeider organisasjonene posisjonsdokumenter med anbefalinger til hvordan norske myndigheter bør forholde seg til viktige internasjonale menneskerettighetsspørsmål. I 2004 ble det utarbeidet to dokumenter fra NGO-forum; ett i forkant av FNs menneskerettighetskommisjonsmøte og ett til FNs generalforsamling. Ole Benny Lilleås deltok på FNs menneskerettighetskommisjonsmøte i Genève i mars.

Bjørn Engesland deltok i den norske delegasjonen som var i Indonesia i mai for å diskutere menneskerettighetsspørsmål. Menneskerettighetsdialogen mellom Norge og Indonesia ble formelt åpnet i 2002 ved en større konferanse om menneskerettigheter i Jakarta. Engesland har gjennom flere år deltatt som menneskerettighetsekspert i dialog med Kina.

Ole B. Lilleås, Enver Djuliman og Lillian Hjorth deltok på implementeringsmøtet til Organisasjonen for Samarbeid og Sikkerhet i Europa (OSSE) i Warsawa i oktober.

Representantene holdt innlegg om menneskerettighetsundervisning, fundamentale friheter, demokratiske valg samt situasjonen i Tsjetsjenia.

Den norske Helsingforskomité deltar hvert år på en rekke internasjonale møter og konferanser og følger nøye

I anledning FNs Høykommissær for menneskerettigheter Louise Arbours besøk i Norge i desember, organiserte Det norske Menneskerettighetshuset et seminar for norske organisasjoner og andre inviterte.

Utspill

- *Viktig forslag mot folkemord*, 28. januar, utspill publisert nhc.no
- *Ny høykommissær for menneskerettigheter*, 24. februar, utspill publisert nhc.no
- *FN-organ mot folkemord*, innlegg 29. februar Aftenposten
- *Norge og FNs Menneskerettighetskommisjon 2004*, brev fra NGO-forum til norske myndigheter, 1. mars publisert nhc.no
- *Kampanje for flere ratifikasjoner*, notat om prosessen med å styrke Den internasjonale Straffedomstolen (ICC), 13. mai, publisert nhc.no
- *Hvordan styrke Menneskerettighetskommisjonen?* 7. juli notat, publisert nhc.no
- *FNs menneskerettighetskommisjon: Kan overgriperne beskytte?* MR-magasinet 1/2004
- *Norge og FNs generalforsamling 2004*, brev fra NGO-forum til norske myndigheter, 1. oktober, publisert nhc.no
- *Helsingforskomiteen på OSSE-møte*, utspill 12. oktober, publisert nhc.no
- *Hvordan styrke FNs Menneskerettighetskommisjon?* åpent brev til statsminister Kjell Magne Bondevik 11. november, publisert nhc.no
- *FNs høykommissær for menneskerettigheter Louis Arbour: - Den positive utviklingen innen internasjonal strafferett er irreversibel*, 3. desember, publisert nhc.no, MR-magasinet 2/2004

FNs Høykommissær for Menneskerettigheter Louis Arbour besøker Menneskerettighetshuset i Oslo. Her flankert av generalsekretær i Amnesty Petter Eide (t.v.) og Helsingforskomiteen generalsekretær Bjørn Engesland. Foto: Bård Brincman Lovig

Nasjonalt menneskerettighetsarbeid

Sommeren 2004 flyttet Helsingforskomiteen inn i nye lokaler i Tordenskioldsgate 6b i Oslo sentrum sammen med åtte andre menneskerettighetsorganisasjoner, blant dem Amnesty International Norge. Totalt er det nå rundt 60 mennesker som til daglig arbeider med menneskerettighetsspørsmål i det samme huset. Intensjonen med samlokaliseringen er å bli et enda mer slagkraftig miljø for menneskerettighetsarbeid i Norge og utlandet.

Rapport om Norge Asyl og flyktningepolitikken

- Ikke bare et hus, men en visjon
generalsekretær Bjørn Engesland
ved åpningen av det nye felles
menneskerettighetsmiljøet i Oslo sentrum

Rapport om Norge

Det er Helsingforskomiteens oppgave å følge med i Norges menneskerettslige utvikling og å rapportere til Den internasjonale Helsingforsføderasjonen. Det gjorde komiteen også i 2004. Sentrale problemstillinger som nevnes er innsattes rettigheter, intoleranse og rasediskriminering og politikken i forhold til innvandrere og asylsøkere. I tillegg til disse hovedpunktene tar rapporten opp temaer som urbefolkningens (samenes) rett til å råde over vann- og landressurser, religiøs intoleranse i læreplanen for grunnskolen, kvinners rett til beskyttelse mot og rettsforfølgelse av vold og voldtekt, psykiatriske pasienters rettigheter, og Norge som destinasjon for menneskehandel – det vil si salg og transportering av mennesker, hovedsakelig for seksuell utnyttelse.

Asyl- og flyktningpolitikken

Helsingforskomiteen er bekymret over at norsk asyl- og flyktningpolitikk ser ut til å bli stadig strengere. Det er en fare for at innskjerpingene kommer i konflikt med menneskers grunnleggende rettigheter.

Gunnar M. Karlsen, assisterende generalsekretær

Helsingforskomiteen er opptatt av flyktingenes situasjon og asylsøkeres rettigheter. I 2004 har komiteen hatt en rekke utspill som fokuserer på disse gruppenes rettigheter og engasjert seg i en rekke enkeltsaker. I særlig grad gjelder dette mennesker som kommer fra land og områder der komiteen har hatt et langvarig engasjement og har særlig kompetanse. I 2004 er det spesielt tsjetsjenske flyktinger som Helsingforskomiteen har arbeidet i forhold til. Innsatsen har inkludert

kontakt med asylmottak, advokater, politi og rettsvesen. Komiteen har hatt flere møter med norske myndigheter og politikere om flyktingenes situasjon.

Utspill

- › *Flyktinger fra Srebrenica må ikke tvinges til retur*, februar, uttalelse publisert nhc.no
- › *Helsingforskomiteen om Krekar-saken*, februar, uttalelse publisert nhc.no
- › *Norge må respektere flyktningkonvensjonen*, uttalelse og brev til Kommunalministeren, 24. mars, publisert nhc.no
- › *Helsingforskomiteens rapport for Norge 2003: En uakseptabel innskjerping i norsk asyl og flyktningpolitikk*, 21. april, rapport og utspill, publisert nhc.no
- › *Ingush asylum seekers should be protected*, briefing paper, 6. mai, publisert nhc.no
- › *UDI og tsjetsjenske asylsøkere*, 10. mai, kronikk Dagbladet
- › *Ikke bare et hus, men en visjon*, MR-magasinet 1/2004
- › *Ikke godt nok å tro at vi er best*, MR-magasinet 1/2004
- › *På side med de undertrykte*, Portrettintervju med Karoline Frogner, MR-magasinet 1/2004
- › *Flott åpning av det nye fellesskapet av menneskerettighetsorganisasjoner i Oslo sentrum*, 27. august, utspill publisert nhc.no
- › *Viktig forslag mot straffrihet*, uttalelse om forslag fra riksadvokaten om å opprette en spesialenhet som skal etterforske krigsforbrytelser, folkemord og andre internasjonale forbrytelser, 9. oktober, publisert nhc.no
- › *Brev til Europarådets torturkomité om forhold i norske fengsler*, sammen med Amnesty International, Norge, publisert nhc.no
- › *Et fag som samler og ikke skiller (om KRL-faget)*, MR-magasinet 2/2004
- › *Horribelt avslag: UDIs praksis kan være i strid med folkeretten*, 9. desember, utspill publisert nhc.no
- › *Regjeringen saboterer internasjonal lov*, 20. desember, utspill publisert nhc.no

Undervisning

Menneskerettighetsundervisning er en integrert del av Helsingforskomiteens arbeid. Gjennom en rekke prosjekter i inn- og utland de siste åtte årene, og i forhold til mange forskjellige målgrupper, er komiteens erfaring at dette er en viktig satsning.

Komiteens satsning innen undervisning har flere mål:

- Å formidle kunnskap og forståelse om menneskerettigheter, flerkulturell forståelse og fredelig konflikthåndtering, og om institusjonene som utvikler, fremmer og beskytter disse verdiene
- Å formidle kunnskap om hvordan menneskerettighetene beskytter individet
- Å formidle forståelse for hvordan menneskerettigheter kan bidra til å utvikle bedre relasjoner mellom mennesker, mer rettferdige samfunnsforhold og vilkår for at individet kan realisere seg selv

- Å skape møtesteder for dialog mellom mennesker med ulik bakgrunn

Undervisningsvirksomheten har fire hovedelementer. Undervisning, opplæring av lærere og kursledere, utvikling av undervisningsmateriale og metoder, samt undervisning ved bruk av Internett. Det er Enver Djuliman, Lillian Hjorth og Gunnar M. Karlsen som står for den faglige gjennomføringen av undervisningen.

Menneskerettighetsskoler

Helsingforskomiteens menneskerettighetsskole er et ni-dagers kurs i menneskerettigheter, flerkulturell forståelse og konflikthåndtering. Skolen er særlig rettet mot ungdom, men det arrangeres også skoler for lærere, kommuneansatte, flyktninger og andre grupper. Gjennom foredrag, diskusjoner, gruppearbeid, øvelser, drama, film og ekskursionser oppfordres deltakerne til å engasjere seg aktivt i læringen. Skolen foregår på eget kurssted. Siden 1998 har Helsingforskomiteen arrangert nær 200 slike skoler i Norge og utlandet og flere tusen personer har deltatt. I tillegg arrangeres det en rekke kortere kurs og seminarer. Dette gjør Den norske Helsingforskomité til en av landets mest markante aktører på dette feltet.

Balkan: Menneskerettighetsskoler for ungdom

I 2004 har Den norske Helsingforskomité, i samarbeid med søsterkomiteene i det tidligere Jugoslavia, organisert 20 menneskerettighetsskoler og hatt tre møter med de lokale skolekoordinatorene. Enver Djuliman er prosjektansvarlig.

I januar var Enver Djuliman og Lillian Hjorth på reise til Bosnia og Hercegovina og Serbia og Montenegro for å lansere Helsingforskomiteens bok "Menneskerettigheter en innføring" i bosnisk utgave samt dokumentarfilmen "Må vi arve hatet". Filmen er produsert av Helsingforskomiteen og viser ungdom på en menneskerettighetsskole i Serbia. I tillegg organiserte

På kveldsmøte i Bijelina står ungdommene i kø for å få signert bok av redaktør Enver Djuliman.
Foto: Lillian Hjorth

de to kurs om undervisningsmetoder for rundt 100 lærere. Aktivitetene fikk bred TV og pressedekning.

Menneskerettighetsskolene har involvert hundrevis av ungdommer. Mange av disse har ytret ønske om å arbeide videre med menneskerettigheter og lage egne prosjekter. På grunn av interessen tok Den norske Helsingforskomiteen initiativ til å opprette ungdomsgrupper under de lokale Helsingforskomiteene. Det ble etablert syv slike grupper i 2004.

I 2004 har Helsingforskomiteen initiert etableringen av 7 ungdomsgrupper under de lokale søsterkomiteene på Balkan. Foto: Silja Nordahl

Russland og Norge: Barentsprosjektet

Prosjektet "Flerkulturell forståelse i Barentsregionen" startet i 2000 og er i dag et samarbeid mellom Sør-Varanger og Tromsø kommuner i Norge, Severomorsk by, Murmansk by og Murmansk fylke i Russland, samt Helsingforskomiteen.

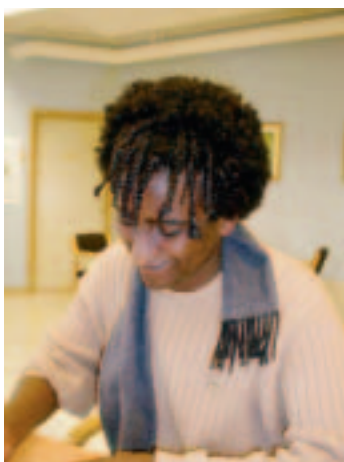
Sistnevnte er ansvarlig for prosjektet. Ved å organisere skoler for flerkulturell forståelse og menneskerettigheter for ungdom, lærere og kommuneansatte på begge sider av grensen, er målet å bidra til økt kunnskap om menneskerettigheter samt utveksling og kontakt mellom folk i regionen. I oktober 2004 ble det organisert en ni-dagers skole for ungdom og et fire-dagers kurs for lærere i Murmansk. I november ble det organisert en tilsvarende skole for ungdom i Tromsø.

I november deltok Bjørn Engesland, Enver Djuliman og Silja Nordahl på en konferanse om Barentssamarbeidet i Murmansk. Arrangører var Barentssekretariatet og Norsk Folkehjelp.

*Unge jenter klarer fint å etablere vennskap på tross av språkbarrierer!
Foto: Lillian Hjorth*

Norge: Menneskerettighetsskoler for flyktningungdom og norsk ungdom

Siden 2002 har Helsingforskomiteen arrangert menneskerettighetsskoler for flyktningungdom i Norge, med særlig vekt på enslig mindreårige asylsøkere. 2/3 av ungdommene er flyktningungdom, mens resten har norsk bakgrunn. I 2004 ble

det organisert tre slike skoler og prosjektet er evaluert. Resultatene er oppløftende: Ungdommene får ny kunnskap, nye holdninger og et bredere sosialt nettverk.

*94 prosent av alle deltakerne på menneskerettighetsskolene sier at de vil bruke det de har lært på skolen i hverdagslivet
Foto: Enver Djuliman*

*Ungdommene har også drama på menneskerettighetsskolen
Foto: Kristin Jørgensen*

Norge: Bygg Broer, ikke murer

"Bygg broer, ikke murer" er et samarbeidsprosjekt mellom Drammen kommune, FN-sambandet og Helsingforskomiteen. Prosjektet har siden 1999 arrangerte festivaler, konferanser, workshops og menneskerettighetsskoler. I 2004 ble prosjektet rost av Stortingets kulturkomité som uttalte at det var "et verktøy som er unikt i norsk sammenheng når det gjelder samarbeid mellom en kommune og organisasjoner i arbeidet med menneskerettigheter og flerkulturell forståelse." I april ble det organisert en menneskerettighetsskole for norsk ungdom i Drammen og i august gikk den internasjonale skolen for norsk og bosnisk ungdom i Mostar, Bosnia og Hercegovina av stabelen.

Norge: Flyktninger fra Irak

I 2004 startet Helsingforskomiteen en rekke seminarer for irakiske flyktninger i Norge. Målet er å gi flyktningene nødvendige kunnskaper om menneskerettigheter, utviklingen av det sivile samfunn og gjenoppbygging av tillit og forsoning. Seminarene var vellykket og i løpet av året etablerte flyktningene sitt eget forum, Oslo kurdisk arbeidsgruppe for menneskerettigheter.

Utvikling av studietilbud og kurs

Våre kurs skal være møtesteder for dialog mellom mennesker med ulik bakgrunn. Dette er viktig, for når mennesker møtes kan vi utfordre hverandres stereotypier, fordommer og oppfatning av hva som er normalt. Slik kan diskriminering og rasisme erstattes med toleranse, empati og respekt for andre

Enver Djuliman, undervisningsleder

Helsingforskomiteen har hatt en sentral rolle i å etablere studiet "Menneskerettigheter, flerkulturell forståelse og konflikthåndtering" på Høgskolen i Buskerud. Som tidligere år har komiteens representanter i 2004 holdt foredrag for skolens studenter.

Komiteen har også bidratt til å utvikle pensum og til å iverksette valgfaget "Menneskerettigheter" som ble innført i videregående skole i 2002. I 2004 har komiteen etablert et prosjekt sammen med FN-sambandet, Amnesty International Norge og Raftohuset, om å promotere valgfaget i norske skoler. I november ble det første av i alt fem kurs for lærere om undervisning i menneskerettigheter organisert i Kristiansand.

Undervisningsmateriale

Helsingforskomiteen utarbeider ulike typer undervisningsmateriale; bøker, filmer og web-basert materiale. I 2004 kom boken "Menneskerettigheter en innføring", som Helsingforskomiteen har bidratt til å utvikle, ut i tredje opplag. Også det internetbaserte "Menneskerettighetskurs", et samarbeidsprosjekt med Aktive Fredsreiser, så dagens lys i løpet av fjoråret (publisert nhc.no).

Ossietzky-prisen til Aage Borchgrevink

Helsingforskomiteens Aage Borchgrevink ble tildelt Ossietzky-prisen 2004. Dette er Norsk PENs pris for fremragende innsats for ytringsfriheten. I sin begrunnelse sier Norsk PEN: "Aage Storm Borchgrevink har i en årrekke vært en av de mest solide støttespillerne Norsk PEN har vært avhengig av å stole på i vår egen kamp for forfatters, journalisters og utgiveres rett til ytringsfrihet verden over. Ikke minst i Øst-Europa er det vanskelig å forestille seg hvordan vi skulle ha kunnet oppnå noe som helst uten Borchgrevinks innsats."

Norsk PEN fremhevet også at Aage på sine reiser har samarbeidet nært med sin avdøde kollega Tomasz Wacko. "Derfor burde norsk PENs ytringsfrihetspris gått til dem begge, akkurat som vår takknemlighet gjør det. Når dette ikke er mulig, er vi i hvert fall glade for at Tomeks familie har kunnet være tilstede, og bevitne at vi gir vår ytringsfrihetspris også på vegne av hans innsats, i samarbeid med Aage Storm Borchgrevink."

Informasjonsvirksomhet og påvirkningsarbeid

Medier, faste publikasjoner og Internett

Helsingforskomiteen har hatt godt gjennomslag i mediene i 2004. Komiteens representanter har en rekke ganger blitt intervjuet på fjernsyn, deltatt i radiodebatter og hatt utspill med bred dekning i riksdekkende, regionale og lokale aviser. Komiteen har utarbeidet årsrapport for 2003 som er sendt til styre og råd, samt støtte-medlemmer, myndigheter, organisasjoner og presse. To utgaver av "Menneskerettighetsmagasinet MR" er også utgitt. Det ble i tillegg produsert informasjonsbrosjyrer, på norsk og engelsk, om Helsingforskomiteens undervisningsvirksomhet. Komiteens hjemmeside hadde i 2004 et rekordhøyt besøk.

Publikasjoner 2004

- › *Conditions of Detention in the Republic of Armenia I, Report*
- › *Årsrapport 2003, Den norske Helsingforskomité*
- › *Report on the Human Rights Situation in Norway 2003*
- › *The Coerced Return of Chechen IDPs from Ingushetia*, rapport utgitt sammen med Den internasjonale Helsingforsføderasjonen
- › *MR-magasinet 1/2004*
- › *Conditions of Detention in Armenia II, Report*

- › *Menneskerettigheter en innføring*, BOK Humanist forlag, Ny utgave
- › *Silencing of Human Rights Defenders in Chechnya and Ingushetia Report 1/2004*, utgitt sammen med Den internasjonale Helsingforsføderasjonen
- › *MR-magasinet 2/2004*

Rapporter fra Den internasjonale Helsingforsføderasjonen 2004

- › *Human Rights in the OSCE Region Report 2004 (Events of 2003)*
- › *Intolerance and Discrimination against Muslims in the EU Member States*
- › *Meeting Report - Human Dimension Commitments in Central Asia: Achievements and Challenges*
- › *Places of Detention- Report from the visit of the delegation of human rights NGOs to places of detention in Macedonia on 29 and 30 June 2004*
- › *IHF Report on Places of Detention in the Russian Federation*
- › *Violations of Roma Rights in the Russian Federation*
- › *OSCE Human Dimension Implementation Meeting Warsaw, 4-15 October 2004 – Interventions and recommendations by the International Helsinki Federation for Human Rights (IHF)*
- › *The Situation of IDPs in Ingushetia after the Armed Incursion of 21/22 June 2004*
- › *Ingushetia: Enforced "Disappearances", Extrajudicial Killings and Unlawful Detentions. December 2003 – June 2004*

Økonomi

Helsingforskomiteen mottok i 2004 en rammebevilgning på 3,2 millioner fra Utenriksdepartementet. I tillegg kom prosjektstøtte på til sammen 7,6 millioner fordelt på 20 prosjekter. Medlemsstøtte innbrakte 87 000. Foredrag, salg av rapporter og andre mindre bidrag ga til sammen en inntekt på 272 000.

Noen av de viktigste undervisningsprosjektene ble gjennomført på Balkan, i Barentsregionen og i Norge (rettet mot henholdsvis Flyktningungdom og irakiske flyktninger i Norge). De viktigste prosjektene med støtte til menneskerettighets- og demokratiarbeid gjaldt Vest-Balkan, Sentral-Asia, Hviterussland, Tyrkia, Armenia og Russland. I tillegg kom

prosjektstøtte til seminar om Sentral-Asia, faktasøkende reise til Rwanda, utvikling av nettbaserte, interaktive læremidler for menneskerettighetsundervisning, seminar om kulturminneødeleggelse i Bosnia og Hercegovina, reisestøtte til FNs Menneskerettighetskommisjon, aktiviteter angående Turkmenistan og seminarer om Hviterussland og Ukraina.

Bidragene til prosjektene kom fra Utenriksdepartementet, Kommunal- og regionaldepartementet, Utlendingsdirektoratet, Sigval Bergesen d.y og Hustru Nankis Almennyttige Stiftelse, Institusjonen Fritt Ord, Open Society Institute, Barentssekretariatet og Læringscenteret.

Foto: Erver Djalman

Ungdommer illustrerer hva religionsfrihet er. Fra Helsingforskomiteens menneskerettighetsskole i Tromsø, november 2004.

DEN NORSKE HELSINGFORSKOMITÉ

Menneskerettighetshuset, Tordenskioldsgate 6B, N-0160 Oslo
Telefon: (+47) 22 47 92 02 - Fax: (+47) 22 47 92 01
www.nhc.no